Samling af Afgørelser

RETTENS DOM (Fjerde Udvidede Afdeling)

3. februar 2021 * [i]

»Regler for institutionerne – Parlamentet – psykisk chikane – Parlamentets formands afgørelser om, at der forelå chikane over for to akkrediterede parlamentariske assistenter, og om som sanktion at pålægge et medlem tab af retten til dagpenge i 12 dage – artikel 11 og 166 i Parlamentets forretningsorden – intern klage – Parlamentets Præsidiums afgørelse om at stadfæste sanktionen – artikel 167 i Parlamentets forretningsorden – annullationssøgsmål – søgsmålsfrist – antagelse til realitetsbehandling – ret til forsvar – ansvar uden for kontrakt«

I sag T-17/19,

Giulia Moi, [*personoplysning*] (Italien), ved avocats M. Pisano og P. Setzu,

sagsøger,

mod

Europa-Parlamentet ved T. Lazian, S. Seyr og M. Windisch, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

angående dels principalt et søgsmål støttet på artikel 263 TEUF med påstand om annullation af forskellige retsakter vedtaget inden for rammerne af en procedure, der er indledt mod sagsøgeren, med henblik på konstatering af og fastsættelse af sanktion for chikane og subsidiært et søgsmål med påstand om, at det fastslås, at den sanktion, som sagsøgeren er blevet pålagt, er urimelig og/eller uforholdsmæssig, og at sanktionen erstattes med den, der er fastsat i artikel 166, litra a), i Parlamentets forretningsorden, dels et søgsmål støttet på artikel 268 TEUF med påstand om, at Parlamentet tilpligtes at betale sagsøgeren en erstatning, og at formanden pålægges at bekendtgøre oplysningen på Parlamentets plenarforsamling,

har

Retten (Fjerde Udvidede Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, S. Gervasoni, og dommerne L. Madise, P. Nihoul (refererende dommer), R. Frendo og J. Martín y Pérez de Nanclares,

justitssekretær: ekspeditionssekretær J. Palacio González,

* Processprog: italiensk.

[i] – I overensstemmelse med lovgivningen om beskyttelse af personoplysninger i forbindelse med Rettens judicielle funktion har justitssekretæren truffet afgørelse om at skjule en personoplysning i den offentlige version af dommen og erstatte den med betegnelsen [*personoplysning*].

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 10. juli 2020,

afsagt følgende

Dom

I. Tvistens baggrund

1 Sagsøgeren, Giulia Moi, var medlem af Europa-Parlamentet fra 2014 til 2019.

2 Den 22. november 2017 indgav to af hendes akkrediterede parlamentariske assistenter (herefter »de to akkrediterede parlamentariske assistenter«) en ansøgning om bistand i henhold til artikel 24 i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union (herefter »vedtægten«), idet de påberåbte sig en vanskelig arbejdssituation.

3 Den 27. og 28. november 2017 indgav de to akkrediterede parlamentariske assistenter en klage over chikane til det rådgivende udvalg for behandling af klager over chikane mellem akkrediterede parlamentariske assistenter og medlemmer af Europa-Parlamentet og forebyggelse af chikane på arbejdspladsen (herefter »det rådgivende udvalg«), der blev oprettet ved artikel 1, stk. 1, i de interne regler for behandling af klager over chikane mellem akkrediterede parlamentariske assistenter og medlemmer af Europa-Parlamentet og forebyggelse af chikane på arbejdspladsen af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015 (herefter »regulativet af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015«).

4 Ved skrivelse af 23. februar 2018 underrettede det rådgivende udvalg sagsøgeren om indholdet af klagerne fra de to akkrediterede parlamentariske assistenter og opfordrede hende til at fremsætte sine bemærkninger til deres påstande.

5 Den 27. februar 2018 blev de to akkrediterede parlamentariske assistenter hørt af det rådgivende udvalg.

6 Den 9. marts 2018 indgav sagsøgeren sine bemærkninger til klagerne fra de to akkrediterede parlamentariske assistenter.

7 Den 20. marts 2018 blev sagsøgeren hørt af det rådgivende udvalg.

8 Den 28. marts 2018 sendte sagsøgeren yderligere dokumenter til det rådgivende udvalg.

9 Ved skrivelse af 22. maj 2018 sendte formanden for det rådgivende udvalg en udtalelse til Parlamentets formand, hvori udvalget konkluderede, at der forelå chikane som omhandlet i vedtægtens artikel 12a, stk. 3.

10 Ved skrivelse af 3. juli 2018, der blev meddelt den følgende dag, underrettede Parlamentets formand sagsøgeren om konklusionerne i det rådgivende udvalgs udtalelse om, at der var tale om chikane, og opfordrede hende til at fremsætte sine bemærkninger til disse konklusioner inden den 20. juli 2018.

11 Ved skrivelse af 18. juli 2018, indgået til Parlamentet den 20. juli 2018, besvarede sagsøgeren formandskabets opfordring, idet hun bestred, at der forelå chikane.

12 Parlamentets formand meddelte i en skrivelse af 2. oktober 2018, efter at have gennemgået det rådgivende udvalgs udtalelse og sagsøgerens bemærkninger, sagsøgeren, at »[han var enig i] det rådgivende udvalgs udtalelse, som [havde] godtgjort, at den situation, som de to klagere havde påberåbt sig, [henhørte] under psykisk chikane i vedtægtens forstand«. Under sagen for Retten har Parlamentet betegnet denne skrivelse som »formandens afgørelse om, at der forelå chikane«. Denne betegnelse vil i det følgende blive anvendt som betegnelse for det pågældende dokument.

13 Samme dag fremsendte Parlamentets formand et andet dokument til sagsøgeren med overskriften »Formandens afgørelse af 2. oktober 2018«, hvori han for det første anførte, at sagsøgerens adfærd »[udgjorde] en tilsidesættelse af de principper og værdier, som [Parlamentets forretningsorden] henviser til, navnlig artikel 2 [TEU] og artikel 1 (respekt for den menneskelige værdighed) og artikel 31 (ret til sunde, sikre og værdige arbejdsvilkår) i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder«, og for det andet oplyste, at han have »besluttet at pålægge [sagsøgeren] som sanktion for hendes opførsel over for [de to akkrediterede parlamentariske assistenter], som kunne kvalificeres som psykisk chikane, tab af retten til dagpenge i en periode på 12 dage«. Under sagen betegnede Parlamentet denne skrivelse som »formandens afgørelse om sanktionen«. Denne overskrift vil i det følgende blive anvendt som betegnelse for dette dokument.

14 De to dokumenter, der er nævnt i præmis 12 og 13 ovenfor, blev meddelt samlet til sagsøgeren.

15 Den 16. oktober 2018 indgav sagsøgeren i henhold til artikel 167 i Parlamentets forretningsorden, således som den finder anvendelse (herefter »forretningsordenen«), en intern klage til Parlamentets Præsidium over formandens afgørelse om sanktionen. I denne klagesag anfægtede hun, at hendes adfærd over for de to akkrediterede parlamentariske assistenter kunne kvalificeres som chikane, og subsidiært nedlagde hun påstand om, at hun blev pålagt en mildere sanktion.

16 Ved afgørelse af 12. november 2018, der blev truffet den 14. november 2018 på plenarmødet og meddelt samme dag, stadfæstede Parlamentets Præsidium formandens afgørelse om sanktionen (herefter »Parlamentets Præsidiums afgørelse«).

II. Parternes påstande

17 Ved stævning af 11. januar 2019 har sagsøgeren anlagt nærværende sag.

18 På forslag fra den refererende dommer har Retten besluttet at indlede den mundtlige forhandling og har som led i foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse i henhold til procesreglementets artikel 89 opfordret Parlamentet til at fremlægge visse dokumenter og stillet parterne skriftlige spørgsmål og opfordret dem til at besvare disse skriftligt. Parterne har opfyldt anmodningerne inden for den fastsatte frist.

19 Efter forslag fra Fjerde Afdeling har Retten i henhold til procesreglementets artikel 28 besluttet at henvise sagen til et udvidet dommerkollegium.

20 Parterne har afgivet indlæg og besvaret Rettens spørgsmål i retsmødet den 10. juli 2020.

21 Sagsøgeren har i stævningen nedlagt følgende påstande:

– Principalt annulleres Parlamentets Præsidiums afgørelse, formandens afgørelse om sanktionen samt »enhver retsakt truffet forud for, i forbindelse med og efter den omhandlede sanktion«.

– Subsidiært »fastslås det, at den pålagte disciplinære sanktion er urimelig [eller] uforholdsmæssig, og Retten erstatter den derfor med den sanktion, der er fastsat i forretningsordenens artikel 166, [stk. 3, litra] a)«.

– Under alle omstændigheder tilpligtes Parlamentet at betale sagsøgeren en erstatning, som fastsættes efter billighed, og som består i betaling af et beløb, der er fastsat til 50 000 EUR eller et andet større eller mindre beløb, som Retten finder passende, og Parlamentets formand pålægges at bekendtgøre oplysningen på plenarforsamlingen.

– Parlamentet tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

22 Sagsøgeren har endvidere fremsat en række begæringer om foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse samt begæringer om fremlæggelse og anførsel af beviser.

23 Parlamentet har nedlagt følgende påstande:

– Påstanden om annullation af formandens afgørelse om sanktionen afvises.

– Påstanden om annullation af enhver anden retsakt truffet forud for, i forbindelse med eller efter sanktionen afvises.

– Påstanden om, at Retten skal meddele Parlamentet påbud og træffe afgørelse i stedet for Parlamentet, afvises.

– Anmodningerne om fremlæggelse og anførsel af beviser samt begæringerne om foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse afvises.

– Påstandene om erstatning afvises.

– Sagen afvises delvist og i øvrigt frifindelse.

– Sagsøgeren tilpligtes at betale sagsomkostningerne.

III. Retlige bemærkninger

A. Den relevante lovgivning

24 Indledningsvis bemærkes, at de bestemmelser, der finder anvendelse i den foreliggende sag, er forretningsordenens artikel 11, 166 og 167 samt regulativ af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015.

25 Som Parlamentet har erkendt i sine svar på de spørgsmål, som Retten har stillet, er det en fejl, at Parlamentets formand i sin afgørelse om sanktionen har henvist til Parlamentets Præsidiums afgørelse af 2. juli 2018 om funktionen af det rådgivende udvalg, der har til opgave at behandle klager over chikane, der vedrører medlemmer af Parlamentet, og om procedurerne på området.

26 I henhold til den sidstnævnte afgørelses artikel 15, stk. 1, finder den nemlig kun anvendelse på anmodninger om bistand, der er indgivet efter den 1. september 2018. I det foreliggende tilfælde blev anmodningerne om bistand, som det fremgår af præmis 2 ovenfor, imidlertid indgivet af de to akkrediterede parlamentariske assistenter den 22. november 2017.

B. Om annullationspåstanden

1. Formaliteten med hensyn til annullationspåstanden i henhold til procesreglementets artikel 76

27 Uden udtrykkeligt at fremsætte en formalitetsindsigelse har Parlamentet anført, at sagsøgeren i strid med kravet i procesreglementets artikel 76 ikke har struktureret sin annullationspåstand om klart definerede anbringender.

28 I denne forbindelse bemærkes, at en stævning i henhold til artikel 21, stk. 1, i statutten for Den Europæiske Unions Domstol, som finder anvendelse på rettergangsmåden ved Retten i henhold til artikel 53, stk. 1, i samme statut og procesreglementets artikel 76, litra d), bl.a. skal angive søgsmålets genstand og en kort fremstilling af søgsmålsgrundene. Disse angivelser skal være tilstrækkeligt klare og præcise til, at sagsøgte kan tilrettelægge sit forsvar, og til, at Retten i givet fald på det foreliggende grundlag kan tage stilling til sagen. Af retssikkerheds- og retsplejehensyn er det en forudsætning for, at en sag kan antages til realitetsbehandling, at de væsentligste af de faktiske og retlige omstændigheder, som søgsmålet støttes på, fremgår af selve stævningen, eventuelt kortfattet, men dog på en sammenhængende og forståelig måde (jf. dom af 12.12.2018, SH mod Kommissionen, T-283/17, EU:T:2018:917, præmis 86 og den deri nævnte retspraksis).

29 I det foreliggende tilfælde er det korrekt, at stævningen ikke er støttet på en successiv påberåbelse af anbringender, der er anført under forskellige overskrifter.

30 Som sagsøgeren har anført i replikken, er denne fremgangsmåde imidlertid ikke til hinder for, at Retten til støtte for annullationspåstanden identificerer tre anbringender, som Parlamentet i øvrigt har bestridt. Disse anbringender vedrører for det første en tilsidesættelse af princippet i artikel 41, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder om overholdelse af retten til forsvar, af pligten til at udvise upartiskhed og af »retten til at deltage og til kontradiktion«, for det andet manglende begrundelse og for det tredje magtfordrejning.

31 Det må derfor fastslås, at stævningen opfylder kravene i procesreglementets artikel 76, litra d).

2. Annullationspåstandens genstand

32 Som det fremgår af beskrivelsen af stævningens genstand og påstandene, har sagsøgeren nedlagt påstand om annullation af Parlamentets Præsidiums afgørelse.

33 På stævningens første side har sagsøgeren ved fastlæggelsen af søgsmålets genstand desuden nedlagt påstand om annullation af formandens afgørelse om sanktionen.

34 Det bemærkes endvidere, at selv om formandens afgørelse om, at der forelå chikane, ikke udtrykkeligt er nævnt hverken i beskrivelsen af stævningens genstand eller i påstandene som en af de retsakter, der påstås annulleret, fremgår det af fremstillingen af anbringenderne, at sagsøgeren klart har haft til hensigt at anfægte denne afgørelse.

35 Parlamentet har i øvrigt ikke bestridt dette punkt.

36 Eftersom Parlamentet har kunnet identificere denne anmodning og har kunnet svare detaljeret herpå, må det fastslås, at annullationspåstanden ligeledes vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane, selv om denne afgørelse ikke formelt fremgår af stævningens beskrivelse af søgsmålets genstand (jf. i denne retning dom af 2.3.1967, Simet og Feram mod Den Høje Myndighed, 25/65 og 26/65, EU:C:1967:4, s. 53).

37 Den omstændighed, at annullationspåstanden ligeledes vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane, bekræftes af den påstand, som sagsøgeren har fremsat i beskrivelsen af søgsmålets genstand samt i stævningens punkt 17 om annullation af enhver anden retsakt truffet forud for, i forbindelse med eller efter sanktionen.

38 Det fremgår ikke af sagsakterne, at sagsøgeren med denne sidstnævnte påstand har henvist til andre afgørelser end formandens afgørelse om, at der forelå chikane.

39 Det må følgelig fastslås, at annullationspåstanden vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane, formandens afgørelse om sanktionen og Parlamentets Præsidiums afgørelse (herefter »de anfægtede afgørelser«).

3. Formaliteten med hensyn til påstanden om annullation, for så vidt som den vedrører formandens afgørelse om sanktionen

40 Parlamentet er af den opfattelse, at annullationspåstanden, for så vidt som den er rettet mod formands afgørelse om sanktionen, skal afvises af to grunde, som er påberåbt principalt og subsidiært.

41 Parlamentet har principalt gjort gældende, at formandens afgørelse om sanktionen er blevet erstattet af Parlamentets Præsidiums afgørelse, som udgør institutionens endelige stillingtagen og dermed den afgørelse, som søgsmålet skal rettes mod.

42 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at Parlamentets Præsidiums afgørelse blev vedtaget efter en intern klage indgivet af sagsøgeren på grundlag af forretningsordenens artikel 167 til prøvelse af formandens afgørelse om sanktionen.

43 Ifølge retspraksis er den omstændighed, at der findes et administrativt retsmiddel til prøvelse af en afgørelse, uanset om dette retsmiddel er obligatorisk eller fakultativ, imidlertid uden betydning for vedkommendes ret til, til enhver tid, at anlægge sag til prøvelse af den nævnte afgørelse (dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 34).

44 Det kan derfor ikke antages, navnlig med hensyn til retten til effektive retsmidler, som er fastsat i artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder, at iværksættelsen af en klageprocedure som omhandlet i forretningsordenens artikel 167 berører retten til at anlægge sag til prøvelse af den omtvistede afgørelse (jf. analogt dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 35).

45 Det bemærkes i øvrigt, at det følger af fast retspraksis, at den administrative klage og den udtrykkelige eller stiltiende afvisning heraf er en integrerende del af en sammensat procedure. Under disse omstændigheder har et annullationssøgsmål, selv om det formelt vedrører afvisningen af klagen, til følge, at Unionens retsinstanser skal prøve den akt, der indeholder det klagepunkt, som har været genstand for klagen (dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 36, og af 19.9.2018, Selimovic mod Parlamentet, T-61/17, ikke trykt i Sml., EU:T:2018:565, præmis 45).

46 Endvidere følger det ligeledes af fast retspraksis, at en sag kan antages til realitetsbehandling, uanset om den alene vedrører den første omtvistede afgørelse, afgørelsen om afvisningen af klagen eller begge afgørelser i forening, under forudsætning af, at klagen er indgivet, og sagen er anlagt inden for de frister, som er fastsat i disse bestemmelser (jf. dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).

47 Det følger af det ovenstående, at vedtagelsen af Parlamentets Præsidiums afgørelse ikke er til hinder for, at sagsøgeren kan anlægge sag til prøvelse af formandens afgørelse om sanktionen, selv om sidstnævnte afgørelse har været genstand for en klage i henhold til forretningsordenens artikel 167.

48 Parlamentet har subsidiært gjort gældende, at søgsmålet, for så vidt som det er rettet mod formandens afgørelse om sanktionen, skal afvises med den begrundelse, at det er anlagt efter udløbet af den frist på to måneder, der er fastsat i artikel 263, stk. 6, TEUF.

49 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at en administrativ klageadgang, hvad enten den er fakultativ eller ej, har til formål at muliggøre og fremme en mindelig bilæggelse af tvister mellem vedkommende og administrationen for at undgå en retssag (dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 25, og af 19.9.2018, Selimovic mod Parlamentet, T-61/17, ikke trykt i Sml., EU:T:2018:565, præmis 43).

50 I det foreliggende tilfælde er proceduren i forretningsordenens artikel 167 en fakultativ administrativ procedure. Den ville imidlertid miste sin effektive virkning, hvis det pågældende medlem, efter at have benyttet sig af denne mulighed med henblik på en mindelig løsning, skulle anlægge sag inden afslutningen af den administrative procedure med henblik på at overholde fristen for anlæggelse af søgsmål til prøvelse af den afgørelse, der var genstand for den nævnte procedure (dom af 19.9.2018, Selimovic mod Parlamentet, T-61/17, ikke trykt i Sml., EU:T:2018:565, præmis 43).

51 Det bemærkes endvidere, at forretningsordenens artikel 167 bestemmer, at såfremt Parlamentets Præsidium ikke træffer afgørelse om den interne klage inden for den frist på fire uger, der er fastsat med henblik herpå, anses sanktionen for at være ugyldig, således at det ikke er nødvendigt at anlægge sag i et sådant tilfælde (dom af 19.9.2018, Selimovic mod Parlamentet, T-61/17, ikke trykt i Sml., EU:T:2018:565, præmis 44).

52 Det må følgelig fastslås, at sagsøgeren inden for rammerne af den foreliggende sag kunne nedlægge påstand om annullation af formandens afgørelse om sanktionen senest den dag, hvor søgsmålsfristen udløb, beregnet fra meddelelsen af Parlamentets Præsidiums afgørelse (jf. i denne retning dom af 19.9.2018, Selimovic mod Parlamentet, T-61/17, ikke trykt i Sml., EU:T:2018:565, præmis 48; jf. ligeledes i denne retning og analogt dom af 21.2.2018, LL mod Parlamentet, C-326/16 P, EU:C:2018:83, præmis 41).

53 I det foreliggende tilfælde blev Parlamentets Præsidiums afgørelse vedtaget den 12. november 2018 og meddelt sagsøgeren den 14. november 2018. Annullationssøgsmålet blev anlagt den 11. januar 2019.

54 Det følger heraf, at søgsmålet ikke kan anses for at være anlagt for sent for så vidt angår formandens afgørelse om sanktionen.

4. Formaliteten med hensyn til påstanden om annullation, for så vidt som den vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane

55 Parlamentet er i øvrigt af den opfattelse, at annullationspåstanden, for så vidt som den vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane, er blevet indgivet efter udløbet af de frister, der er fastsat i artikel 263, stk. 6, TEUF.

56 Det bemærkes i denne henseende, således som Parlamentet har anført, at formandens afgørelse om, at der forelå chikane, blev truffet den 2. oktober 2018, mens nærværende sag blev anlagt den 11. januar 2019, dvs. mere end to måneder efter meddelelsen af denne afgørelse.

57 Parlamentet har under retsmødet anført, at proceduren vedrørende de tilfælde af chikane, der foreholdes parlamentsmedlemmer, er blevet tilrettelagt på en sådan måde, at der tages hensyn til dels disse medlemmers særlige situation, dels Parlamentets Præsidiums ønske om kun at være involveret i klagen over sanktionen uden at være involveret i den del af proceduren, der vedrører konstateringen af chikane.

58 Det er af disse grunde, at der er blevet indført en procedure i to dele, hvor hver af disse dele er underlagt en særskilt klageordning, eftersom den ordning, som Parlamentet har indført, gør det muligt for den pågældende at indgive en intern klage til Parlamentets Præsidium over formandens afgørelse om sanktionen i modsætning til formandens afgørelse om, at der forelå chikane.

59 Parlamentet har anført, at denne ordning dels er baseret på forretningsordenens artikel 166 og 167, dels på artikel 12 i regulativet af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015.

60 I denne forbindelse bemærkes, at forretningsordenens artikel 166 med overskriften »Sanktioner« i stk. 1, første afsnit, bestemmer følgende:

»Ved grov forstyrrelse af mødet eller Parlamentets arbejde under tilsidesættelse af principperne i artikel 11 træffer formanden en begrundet afgørelse om pålæggelse af en passende sanktion.«

61 Forretningsordenens artikel 167 med overskriften »Interne klagemuligheder« bestemmer følgende:

»Inden for en frist på to uger efter at være blevet underrettet om den af formanden pålagte sanktion kan det pågældende medlem til Præsidiet indgive en intern klage i henhold til artikel 166, stk. 1-4, der har opsættende virkning. Præsidiet kan, senest fire uger efter at klagen er indgivet, eller hvis det ikke holder møde i den pågældende periode, på sit næste møde annullere, bekræfte eller mindske omfanget af den pålagte sanktion, uden at dette berører de eksterne klage- og søgsmålsmuligheder, den pågældende har. Foreligger der ikke nogen afgørelse fra Præsidiet inden den fastsatte frists udløb, anses sanktionen for ugyldig.«

62 Artikel 12 i regulativet af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015, bestemmer følgende:

»1. På grundlag af [det rådgivende udvalgs] udtalelse træffer formanden en begrundet afgørelse om, hvorvidt der er tale om chikane eller ej. Han giver udvalget skriftlig meddelelse om, hvilke foranstaltninger han agter at træffe. Udvalget informerer de berørte parter herom. Før formanden træffer nogen afgørelse om, hvorvidt der er tale om chikane, hører han det pågældende medlem.

[…]

3. Parlamentets formand pålægger i givet fald det pågældende medlem en sanktion, jf. artikel 11 og 166 i [forretningsordenen]. Den i stk. 1 nævnte høring skal forstås som høring i den i artikel 166, stk. 1, i forretningsordenen anførte betydning.«

63 I modsætning til, hvad Parlamentet har anført, følger det ikke af disse bestemmelser, at procedurerne vedrørende chikane, når de vedrører Parlamentets medlemmer, dels nødvendigvis skal give anledning til separate afgørelser vedrørende forekomsten af chikane og sanktionen, dels at disse afgørelser skal være underlagt forskellige klageordninger.

64 Forretningsordenens artikel 166 og artikel 12 i regulativet af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015, bestemmer nemlig alene, at der træffes en begrundet afgørelse i tilfælde af upassende adfærd, og at en sanktion kan pålægges, uden at udelukke, at disse elementer, der som udgangspunkt er uadskillelige, behandles i samme beslutning.

65 I samme retning begrænser forretningsordenens artikel 167 sig til at præcisere begyndelsestidspunktet for fristen for indgivelse af en klage ved at anføre, at denne frist løber fra tidspunktet for pålæggelse af sanktionen, uden at udelukke, at der i den afgørelse, som indeholder sanktionen, ligeledes kan træffes afgørelse om, at der foreligger chikane.

66 Desuden fører den sondring, som Parlamentet har foretaget mellem afgørelsen om sanktionen og afgørelsen om, at der forelå chikane, såfremt den kan støttes på de bestemmelser, der er gengivet i præmis 62-60 ovenfor, til en asymmetrisk behandling af disse afgørelser for så vidt angår klagemulighederne, selv om afgørelserne er uløseligt forbundne.

67 I denne forbindelse bemærkes, således som Parlamentets Præsidium har fremhævet i punkt 4 i sin afgørelse, at klageprocedurerne skal være »effektive«.

68 Dette krav er fastsat i artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder, hvorefter enhver, hvis rettigheder og friheder som sikret af EU-retten er blevet krænket, skal have adgang til retsmidler af en sådan karakter.

69 Som Parlamentet har anført, har Unionens retsinstanser, i mangel af en intern klage fra parlamentsmedlemmet til prøvelse af formandens afgørelse om sanktionen, mulighed for, når der direkte er anlagt sag til prøvelse af denne afgørelse, under den samme retssag at analysere forholdet mellem sanktionen, de faktiske omstændigheder og proceduren.

70 Henset til forpligtelsen til at sikre, at retsmidler er effektive, er der ingen grund til at antage, at domstolskontrollen med formandens afgørelse om sanktionen er anderledes, når medlemmet af Parlamentet, inden sagen anlægges ved Unionens retsinstanser, iværksætter en intern klage til prøvelse af denne afgørelse.

71 Effektiviteten af retsmidlet kræver nemlig – som det er tilfældet, når der ikke er iværksat en intern klage til prøvelse af formandens afgørelse om sanktionen – at Unionens retsinstansers prøvelse både kan vedrøre afgørelsen om adfærden og afgørelsen om sanktionen, eftersom en sanktion kun er lovlig, såfremt det for det første er fastslået, at konstateringen af, at adfærden er udvist, er baseret på tilstrækkelige beviser, for det andet at adfærden har været genstand for en passende retlig kvalifikation, og for det tredje at sanktionen står i rimeligt forhold til den udviste adfærd, og såfremt alt dette har ført til afgørelser truffet efter en procedure uden rettergangsfejl.

72 Parlamentets formand har i øvrigt selv anerkendt, at der er uadskillelige forbindelser mellem konstateringen af chikane, sanktionen og procedurens forløb. For det første anførte sidstnævnte i punkt 7 i sin afgørelse om sanktionen, at »konklusionen i og begrundelsen for afgørelsen om konstatering af psykisk chikane [udgjorde] grundlaget for denne afgørelse om at pålægge en sanktion«. For det andet anførte Parlamentets formand i samme afgørelses punkt 11, hvori formanden således selv beskrev forholdet mellem de forskellige foreliggende beviser, at det var »i betragtning af den alvorlige karakter af [sagsøgerens] adfærd, som hun over en periode [havde] udvist gentagne gange og systematisk, og som [var] udtryk for en åbenbar mangel på respekt for de værdier og principper, der er fastsat i [forretningsordenens] artikel 11, stk. 3«, at »den pålagte sanktion [var] rimelig og [stod] i passende forhold til den begåede overtrædelse«.

73 I det foreliggende tilfælde er det forståeligt, at sagsøgeren, der ønskede at forsvare sig, gjorde brug af den i forretningsordenen fastsatte mulighed for at indgive en intern klage over formandens afgørelse om sanktionen.

74 Henset til nødvendigheden af at sikre en effektiv søgsmålsadgang for Unionens retsinstanser kan denne omstændighed imidlertid ikke bevirke, at sagsøgeren fratages en domstolsprøvelse, hvorunder alle aspekter af den omtvistede situation vil blive undersøgt under hensyntagen til de uadskillelige forbindelser, som forener dem.

75 Hvis sagsøgeren direkte for Unionens retsinstanser havde anfægtet formandens afgørelse om, at der forelå chikane, skulle Parlamentets Præsidium i øvrigt have foretaget et valg mellem to muligheder, hvoraf ingen ville have været tilfredsstillende med hensyn til de administrative og retlige konsekvenser. I forbindelse med den første valgmulighed kunne Præsidiet have taget stilling til sanktionen uden at afvente rettens afgørelse, i hvilket tilfælde sagsøgeren ligeledes kunne have anlagt sag til prøvelse af denne afgørelse, hvilket sandsynligvis ville have fået retten til at forene de to søgsmål og således udsætte sin undersøgelse af, om der forelå chikane. I forbindelse med den anden valgmulighed kunne Præsidiet have ønsket at afvente rettens afgørelse, i hvilket tilfælde Præsidiet ville have udsat sig for en risiko for ikke at kunne udøve sin beføjelse med hensyn til fornyet prøvelse af sanktionen, dels fordi den af Parlamentets formand vedtagne anfægtede sanktion i medfør af forretningsordenens artikel 167 anses for ugyldig i mangel af Præsidiets afgørelse inden for en frist på fire uger efter indgivelse af klagen, dels fordi det ikke fremgår af forretningsordenens bestemmelser, at Præsidiet har mulighed for at udsætte sagen og afvente rettens afgørelse.

76 Under disse omstændigheder kræver retten til effektive retsmidler og princippet om god retspleje i forening, at der i det foreliggende tilfælde samtidig anlægges sag ved Unionens retsinstanser med hensyn til lovligheden af afgørelser, der udgør én og samme tvist, dvs. i det foreliggende tilfælde den afgørelse, hvorved det fastslås, at der foreligger chikane, og den heraf afhængige afgørelse om den sanktion, som de faktiske omstændigheder giver anledning til.

77 Det må således fastslås, at eftersom formandens afgørelse om, at der forelå chikane, er uløseligt forbundet med afgørelsen om sanktionen, begyndte fristen for annullationssøgsmålet til prøvelse af førstnævnte – ligesom for den sidstnævnte – først at løbe fra meddelelsen af den afgørelse fra Parlamentets Præsidium, der blev vedtaget efter den interne klage i henhold til forretningsordenens artikel 167 (jf. præmis 52 ovenfor).

78 Det må følgelig fastslås, at påstanden om annullation af formandens afgørelse om, at der forelå chikane, ikke kan anses for at være fremsat for sent og derfor kan antages til realitetsbehandling.

5. Realiteten

79 I det første anbringende har sagsøgeren gjort gældende, at hun under den procedure, der førte til dels at hendes adfærd blev kvalificeret som chikane, dels at hun blev pålagt en sanktion, ikke, selv om hun havde anmodet herom, fik aktindsigt hverken i undersøgelsesmaterialet, i de klager, som de to akkrediterede parlamentariske assistenter havde indgivet, eller i de udtalelser, som disse havde afgivet for det rådgivende udvalg.

80 Parlamentet har bestridt denne argumentation.

a) Anbringendets antagelse til realitetsbehandling

81 Retten har stillet parterne et skriftligt spørgsmål om, hvorvidt den såkaldte »regel om overensstemmelse« mellem klagen og stævningen finder anvendelse i den foreliggende sag, og hvilken betydning denne eventuelle anvendelse ville have, idet den nævnte regel som en forudsætning for realitetsbehandling kræver, at et anbringende eller en indsigelse, der fremsættes for Unionens retsinstanser, allerede er blevet fremført under den administrative procedure eller har nær tilknytning til en kritik, der er rejst under denne procedure.

82 Parlamentet svarede, at såfremt denne regel skulle finde anvendelse i den foreliggende sag, måtte anbringendet om tilsidesættelse af retten til forsvar afvises, da det ikke var blevet fremført af sagsøgeren i forbindelse med hendes interne klage til Parlamentets Præsidium.

83 Sagsøgeren har bestridt Parlamentets standpunkt.

84 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at søgsmålet er baseret på artikel 263 TEUF og ikke på artikel 270 TEUF.

85 Det er imidlertid i forbindelse med tvister, der er anlagt på grundlag af sidstnævnte bestemmelse og vedrørende den obligatoriske forudgående klage, der er indført ved vedtægten, at reglen om overensstemmelse er udviklet, uden at Domstolen eller Retten indtil videre har udvidet den til at omfatte søgsmål, der er anlagt på grundlag af artikel 263 TEUF, og forud for hvilke der er gået en administrativ fase.

86 For så vidt som det er nødvendigt, bemærkes, at reglen om overensstemmelse inden for rammerne af artikel 270 TEUF tager hensyn til den særlige kontekst, der er reguleret ved denne bestemmelse. Ifølge denne bestemmelse har Den Europæiske Unions Domstol kompetence til at afgøre alle tvister mellem Unionen og dens ansatte med de begrænsninger og på de betingelser, der er fastsat i vedtægten for Unionens tjenestemænd og de ansættelsesvilkår, der gælder for dens øvrige

ansatte, hvilke udtrykkeligt betinger antagelsen til realitetsbehandling af søgsmål ved Den Europæiske Unions Domstol af dels indgivelse af en forudgående klage, dels ansættelsesmyndighedens udtrykkelige eller stiltiende afvisning.

87 Det skal i denne forbindelse desuden fremhæves, at hverken forretningsordenen eller nogen anden retsakt, der finder anvendelse i den foreliggende sag, betinger antagelsen til realitetsbehandling af et søgsmål anlagt ved Unionens retsinstanser af et medlem af Parlamentet af, at der forinden er indgivet en klage til Parlamentet. I mangel af en sådan tekst skal der, henset til den ret til effektive retsmidler, der er fastsat i artikel 47 i chartret om grundlæggende rettigheder, gives sagsøgeren mulighed for at fremsætte ethvert anbringende for Unionens retsinstanser, selv om hun ikke har fremsat det for Parlamentets Præsidium.

88 I det foreliggende tilfælde er der så meget desto mindre grund til at anvende reglen om overensstemmelse, som den interne klageprocedure i forretningsordenens artikel 167, således som den er beskrevet af Parlamentet, kun kan vedrøre sanktionen. Under disse omstændigheder kan forsøget på at finde en mindelig løsning ikke føre til, at der rejses tvivl om konstateringen af chikane, som kun kan anfægtes for Unionens retsinstanser, og det omfatter således ikke alle uenigheder mellem det pågældende medlem og Parlamentet.

89 Under alle omstændigheder er den omstændighed, at sagsøgeren ikke tidligere har fremsat anbringendet om retten til forsvar, uden betydning for undersøgelsen af den interne klage, idet Parlamentets Præsidium, således som det fremgår af dets afgørelses punkt 4 og 5, i forbindelse med sin stillingtagen efterprøvede, at den fulgte procedure ikke havde været behæftet med nogen åbenbar fejl, der kunne rejse tvivl om lovligheden af afgørelsen om at pålægge en sanktion (jf. i denne retning og analogt dom af 21.11.2000, Carrasco Benítez mod Kommissionen, T-214/99, EU:T:2000:272, præmis 37 og 38).

90 Af de ovenfor anførte grunde må det således fastslås, at reglen om overensstemmelse ikke finder anvendelse på en tvist som den, sagsøgeren har indbragt for Retten, og at det første anbringende følgelig ikke kan afvises med den begrundelse, at tilsidesættelsen af princippet om overholdelse af retten til forsvar ikke er blevet påberåbt for Parlamentets Præsidium i forbindelse med den interne klage i henhold til forretningsordenens artikel 167.

b) Realitetsbehandling af anbringendet

91 Hvad angår spørgsmålet, om der er grundlag for anbringendet, bemærkes, at artikel 41, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder bestemmer, at retten til god forvaltning bl.a. omfatter retten for enhver til at blive hørt, inden der træffes en individuel foranstaltning over for ham/hende, som måtte berøre ham/hende negativt, retten for enhver til aktindsigt i de akter, der vedrører ham/hende, under iagttagelse af legitime fortrolighedshensyn samt tavshedspligt og sagernes fortrolighed, samt pligt for forvaltningen til at begrunde sine beslutninger.

92 I dom af 4. april 2019, OZ mod EIB (C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 53), bemærkede Domstolen, at retten til at blive hørt, der er fastsat i denne bestemmelse, sikrer enhver muligheden for på en hensigtsmæssig og effektiv måde at tilkendegive sit synspunkt under den administrative procedure, og inden der træffes nogen afgørelse, som kan berøre vedkommendes interesser negativt.

93 Under henvisning til artikel 41, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder fastslog Domstolen i et tilfælde, hvor annullationssøgsmålet var blevet anlagt af en chikaneret person til prøvelse af afgørelsen om afslag på vedkommendes klage, at undersøgelsesudvalget, inden det fremsendte sine anbefalinger til institutionens formand, og under alle omstændigheder sidstnævnte, inden han traf en afgørelse, som berørte appellanten negativt, var forpligtet til at overholde dennes ret til at blive hørt i egenskab af klager (jf. i denne retning dom af 4.4.2019, OZ mod EIB, C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 56).

94 Domstolen fandt endvidere, at appellanten i sin egenskab af klager for i fornødent omfang at kunne fremlægge sine bemærkninger havde ret til at få tilsendt i det mindste et sammendrag af udtalelserne fra den person, som blev beskyldt for chikane, og fra de forskellige afhørte vidner, for så vidt som disse udtalelser blev brugt af undersøgelsesudvalget i dettes rapport til at fremsætte anbefalinger til institutions formand, på grundlag af hvilke sidstnævnte baserede den anfægtede afgørelse, idet fremsendelse af dette sammendrag i givet fald skulle foretages under iagttagelse af legitime fortrolighedshensyn (jf. i denne retning dom af 4.4.2019, OZ mod EIB, C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 57).

95 Dette synspunkt blev bekræftet i dom af 25. juni 2020, HF mod Parlamentet (C-570/18 P, EU:C:2020:490, præmis 57-62), hvori Domstolen under anvendelse af samme bestemmelse i en anden procedure, der førte til afvisningen af en klage over chikane, fastslog, at den chikanerede person som klager havde ret til at få tilsendt i det mindste et sammendrag af såvel det rådgivende udvalgs udtalelse som af vidneafhøringerne, i den udstrækning ansættelsesmyndigheden støttede den omtvistede afgørelse på disse dokumenter.

96 I præmis 66 i dom af 25. juni 2020, HF mod Parlamentet (C-570/18 P, EU:C:2020:490), præciserede Domstolen, at der for at kunne sikre vidneudsagns fortrolighed og de formål, som beskyttes hermed, samtidig med at det sikres, at appellanten på en effektiv måde høres, inden der træffes en afgørelse, der er bebyrdende for den pågældende, kan anvendes visse teknikker såsom anonymisering eller videregivelse af det væsentligste indhold af vidneudsagnene i form af et sammendrag eller endog ved at sløre visse dele af indholdet af disse vidneudsagn.

97 I de sager, der gav anledning til dom af 4. april 2019, OZ mod EIB (C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 53), og af 25. juni 2020, HF mod Parlamentet (C-570/18 P, EU:C:2020:490), var den person, der påberåbte sig retten til at blive hørt, som anført i præmis 93 og 95 ovenfor, en klager, som mente at have været udsat for chikane.

98 En sådan situation er forskellig fra den, der er tale om i den foreliggende sag, hvor argumentet om utilstrækkelig aktindsigt ikke er fremsat af klageren, men af den person, der beskyldes for chikane, og som er pålagt en sanktion af denne grund.

99 I dette tilfælde er det det almindelige princip om overholdelse af retten til forsvar, som sagsøgeren ligeledes har påberåbt sig i forbindelse med det første anbringende, der finder anvendelse i fuldt omfang.

100 Ifølge retspraksis gælder dette grundlæggende princip for enhver procedure, der indledes over for en person, og som kan føre frem til en retsakt, der indeholder et klagepunkt imod denne (jf. i denne retning dom af 16.5.2012, Skareby mod Kommissionen, F-42/10, EU:F:2012:64, præmis 46 og den deri nævnte retspraksis). Dette gælder navnlig, når proceduren kan føre til en sanktion (dom af 14.9.2010, Akzo Nobel Chemicals og Akcros Chemicals mod Kommissionen m.fl., C-550/07 P, EU:C:2010:512, præmis 92). Dette grundlæggende EU-retlige princip skal

overholdes, selv om der ikke er fastsat retsregler for den pågældende procedure (dom af 10.7.1986, Belgien mod Kommissionen, 234/84, EU:C:1986:302, præmis 27, af 9.11.2006, Kommissionen mod De Bry, C-344/05 P, EU:C:2006:710, præmis 37, og af 27.10.2016, ECB mod Cerafogli, T-787/14 P, EU:T:2016:633, præmis 72).

101 Ifølge fast retspraksis omfatter retten til forsvar retten til at blive hørt og retten til aktindsigt og er en af de grundlæggende rettigheder, som udgør en integrerende del af Unionens retsorden og er knæsat ved chartret om grundlæggende rettigheder (jf. dom af 10.9.2013, G. og R., C-383/13 PPU, EU:C:2013:533, præmis 32 og den deri nævnte retspraksis).

102 Dette princip finder anvendelse i det foreliggende tilfælde, eftersom den procedure, der indledtes over for sagsøgeren, kunne føre til og har ført til en sanktion mod et parlamentsmedlem for chikane.

103 Under en procedure, der har til formål at fastslå, om der foreligger chikane, indebærer det almindelige princip om overholdelse af retten til forsvar, at den pågældende person, inden der træffes en bebyrdende afgørelse over for vedkommende, under overholdelse af eventuelle krav om fortrolighed skal tilstilles alle sagsakter, såvel belastende som diskulperende, vedrørende den nævnte chikane, og at vedkommende høres om disse.

104 Fremsendelsen af alle sagens akter er i øvrigt udtrykkeligt fastsat i artikel 3, stk. 1, i bilag IX til vedtægten for så vidt angår de personer, der er omfattet af denne vedtægt, og som er genstand for en disciplinær undersøgelse som følge af en undersøgelse foretaget af Det Europæiske Kontor for Bekæmpelse af Svig (OLAF).

105 I det foreliggende tilfælde fremgår det af sagsakterne og af retsmødet, at sagsøgeren under den procedure, der førte til konstateringen af, at der forelå chikane og til pålæggelse af sanktionen, selv om hun ved skrivelse af 23. februar 2018 blev underrettet om indholdet af de to akkrediterede parlamentariske assistenters klager, hverken havde adgang til de udtalelser, som disse havde afgivet for det rådgivende udvalg den 27. februar 2018, eller til sagsakterne, navnlig e-mails og tekstbeskeder, selv om disse forskellige oplysninger blev taget i betragtning med henblik på at fastslå, at der forelå chikane, og på at fastsætte sagsøgerens sanktion.

106 Under retsmødet har Parlamentet gjort gældende, at det har overholdt princippet om retten til forsvar, men at det ikke er forpligtet til at give sagsøgeren indsigt i sagsakterne i sin helhed. Under alle omstændigheder har Parlamentet for det første gjort gældende, at sagsøgeren på intet tidspunkt har anmodet om aktindsigt. Dernæst var fremsendelse af de e-mails og tekstbeskeder, som det rådgivende udvalg og derefter Parlamentets formand støttede sig på ved deres stillingtagen og ved vedtagelse af deres afgørelser, forbundet med vanskeligheder som følge af disse dokumenters fortrolige karakter. Endelig var det ikke nødvendigt at meddele disse oplysninger, fordi sagsøgeren havde kendskab til deres indhold, eftersom de var rettet til sagsøgeren eller hidrørte fra denne.

107 Hvad angår det første argument bemærkes at i modsætning til, hvad Parlamentet har gjort gældende, kan aktindsigt i sagsakterne i en sag om chikane ikke gøres betinget af, at den berørte person anmoder herom. Det tilkommer nemlig den kompetente myndighed, som gennemfører den procedure, der er indledt mod denne person, at overholde alle de garantier, der kræves, navnlig vedrørende retten til forsvar, uden at afvente at blive opfordret hertil.

108 Med hensyn til det andet argument bemærkes, at Parlamentet i sin argumentation i generelle vendinger har henvist til nødvendigheden af at beskytte klagerne som forklaring på, at aktindsigt i de omhandlede dokumenter var blevet begrænset under den pågældende procedure, uden at angive hverken, hvilke oplysninger der på grund af deres særlige karakter krævede en form for fortrolighed, eller hvilke hensyn der begrundede dette.

109 Det skal under alle omstændigheder bemærkes, at fortroligheden kan sikres ved anvendelse af forskellige teknikker såsom anonymisering eller videregivelse af det væsentligste indhold af vidneudsagnene i form af et sammendrag eller ved at sløre visse dele af deres indhold (dom af 25.6.2020, HF mod Parlamentet, C-570/18 P, EU:C:2020:490, præmis 66).

110 Hvad angår det tredje argument, som i øvrigt er i strid med det andet argument, skal det bemærkes, at for at den pågældende kan varetage sit forsvar, skal han have mulighed for at få nøjagtigt kendskab til de sagsakter, som anklagerne mod ham er baseret på i de omhandlede afgørelser.

111 Parlamentet har under retsmødet gjort gældende, at det tilkommer Parlamentet at identificere de oplysninger, der skal meddeles den person, der beskyldes for chikane, idet denne person skal anmode om de dokumenter, som indeholder disse oplysninger, hvis vedkommende finder det nødvendigt.

112 Denne argumentation kan ikke tages til følge. Inden for rammerne af en procedure vedrørende chikane påhviler det de kompetente instanser under overholdelse af eventuelle krav om fortrolighed at meddele den berørte ikke blot de oplysninger, som påstandene om chikane er baseret på, men ligeledes de beviser, som støtter disse påstande, såvel som de beviser, der i givet fald gør det muligt at tilbagevise disse påstande, idet den berørte skal have mulighed for selv at fastslå, hvorledes vedkommende kan forberede og begrunde sit forsvar.

113 De argumenter, som Parlamentet har fremført mod anvendelsen af princippet om overholdelse af retten til forsvar i den foreliggende sag, må således forkastes.

114 Det må derfor fastslås, at det almindelige princip om overholdelse af retten til forsvar er blevet tilsidesat i det foreliggende tilfælde.

c) Konsekvenserne af tilsidesættelsen af princippet om overholdelse af retten til forsvar

115 Ifølge retspraksis kan en tilsidesættelse af retten til forsvar kun medføre, at den afgørelse, der er truffet i slutningen af en administrativ procedure, annulleres, hvis det må antages, at proceduren kunne føre til et andet resultat, såfremt den pågældende fejl ikke havde foreligget (dom af 4.4.2019, OZ mod EIB, C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 76).

116 Domstolen er af den opfattelse, at dette krav er opfyldt, når en sagsøger, der ikke har haft adgang til de dokumenter, der i medfør af princippet om retten til forsvar skal meddeles sagsøgeren, ikke har været i stand til i fornødent omfang at fremkomme med sine bemærkninger (jf. i denne retning dom af 4.4.2019, OZ mod EIB, C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 77 og 78, og af 25.6.2020, HF mod Parlamentet, C-570/18 P, EU:C:2020:490, præmis 73), og således er blevet frataget en mulighed, om end begrænset, for bedre at sikre sit forsvar (jf. i denne retning dom af 16.1.2019, Kommissionen mod United Parcel Service, C-265/17 P, EU:C:2019:23, præmis 56).

117 I et sådant tilfælde påvirker en manglende fremsendelse af de sagsakter, som administrationen har lagt til grund, henset til beskyttelsen, som følge af retten til forsvar, nødvendigvis lovligheden af de retsakter, der er truffet ved afslutningen af en procedure, som kan berøre sagsøgeren negativt (jf. i denne retning dom af 4.4.2019, OZ mod EIB, C-558/17 P, EU:C:2019:289, præmis 78, og af 25.6.2020, HF mod Parlamentet, C-570/18 P, EU:C:2020:490, præmis 73).

118 I det foreliggende tilfælde fremgår det af sagsakterne og af retsmødet, at sagsøgeren under den procedure, der vedrørte hende, hverken havde adgang til de udtalelser, som de to akkrediterede parlamentariske assistenter den 27. februar 2018 afgav for det rådgivende udvalg, eller til samtlige sagsakter, navnlig hele indholdet af de e-mails eller tekstbeskeder, som anklagerne var baseret på, selv om disse oplysninger blev taget i betragtning i forbindelse med konstateringen af chikane og pålæggelsen af sanktionen.

119 Det bemærkes i denne henseende, at definitionen af psykisk chikane som omhandlet i vedtægtens artikel 12a, stk. 3, der er sammenfaldende med definitionen i artikel 3, stk. 1, i regulativet af 14. april 2014, som ændret den 6. juli 2015, indebærer en kvalificering ud fra den sammenhæng, som de handlinger og den adfærd, der udføres af tjenestemænd og ansatte, indgår i, og denne kvalificering er ikke altid nem at foretage (jf. i denne retning dom af 13.7.2018, SQ mod EIB, T-377/17, EU:T:2018:478, præmis 99, og af 13.7.2018, Curto mod Parlamentet, T-275/17, EU:T:2018:479, præmis 75).

120 Under disse omstændigheder må det på grundlag af den retspraksis, der er nævnt i præmis 117-115 ovenfor, lægges til grund, at sagsøgeren, idet hun ikke havde fået indsigt i det fulde indhold af sagsakterne, i det foreliggende tilfælde blev frataget en mulighed for bedre at sikre sit forsvar, og at denne uregelmæssighed uundgåeligt påvirkede indholdet af afgørelserne om, at der forelå chikane, og om sanktionen.

121 Det skal derfor afgøres, i hvilket omfang tilsidesættelsen af princippet om overholdelse af retten til forsvar har påvirket lovligheden af de forskellige anfægtede afgørelser.

1) Formandens afgørelse om, at der forelå chikane

122 Formandens afgørelse om, at der forelå chikane, var den første, der blev vedtaget efter afslutningen af proceduren, som var behæftet med den ovenfor konstaterede tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar.

123 Da afgørelsen blev truffet, uden at formanden rådede over de oplysninger og argumenter, som sagsøgeren kunne have fremført, hvis denne i overensstemmelse med dette princip havde fået mulighed for at gøre sig bekendt med de sagsakter, som formanden agtede at støtte sig på, må denne afgørelse annulleres.

2) Formandens afgørelse om sanktionen

124 Det er klart, at lovligheden af formandens afgørelse om sanktionen ligeledes påvirkes af den ovenfor konstaterede tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar. Afgørelsen er nemlig baseret på de påståede tilfælde af chikane, hvis konstatering i sig selv var påvirket af en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar.

125 Formandens afgørelse om sanktionen må derfor annulleres på grund af tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar.

3) Parlamentets Præsidiums afgørelse

126 Parlamentet er af den opfattelse, at Præsidiets afgørelse kun vedrører sanktionen, således at den ikke kan påvirkes af en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar, som kun vedrører formandens afgørelse om, at der forelå chikane.

127 Det bemærkes, at Parlamentets Præsidiums afgørelse bekræfter formandens afgørelse om sanktionen, og at den ligeledes er baseret på de påståede tilfælde af chikane, hvis konstatering er påvirket af en tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar. Den ulovlighed, som denne konstatering er behæftet med, medfører derfor nødvendigvis, at Parlamentets Præsidiums afgørelse er ulovlig.

128 Parlamentets Præsidium begrænsede ganske vist i sin afgørelse den opgave, som det skulle udføre inden for rammerne af klagen i henhold til forretningsordenens artikel 167, ved i punkt 4 at anføre dels, at det »udelukkende [havde] kompetence til at genoverveje selve sanktionen«, og dels at en fornyet gennemgang af »berettigelsen« af afgørelsen om chikane eller af de »faktiske omstændigheder«, der ligger til grund for afgørelsen om at pålægge en sanktion, ikke henhører under dets beføjelser.

129 Det forholder sig ikke desto mindre således, at Parlamentets Præsidium i afgørelsens punkt 4 medgav, at det havde foretaget en undersøgelse af, om den procedure, der førte til vedtagelsen af afgørelsen om, at der forelå chikane, var forløbet forskriftsmæssigt.

130 Parlamentets præsidium anførte således, at »med henblik på at sikre effektive retsmidler [havde det fundet] det passende at foretage en undersøgelse, der begrænser sig til at efterprøve, om konstateringen af psykisk chikane [var] blevet godtgjort på tilfredsstillende vis, og navnlig at den fulgte procedure ikke var behæftet med en åbenbar fejl, der kunne gøre afgørelsen om at pålægge en sanktion ulovlig«.

131 I samme retning anførte Parlamentets Præsidium i afgørelsens punkt 5, at proceduren ikke var behæftet med nogen mangel, der rejste tvivl om gyldigheden af afgørelsen om, at der forelå chikane, og af afgørelsen om sanktionen. Parlamentets Præsidium anførte nemlig, at »[p]å dette grundlag [var] Præsidiet af den opfattelse, at den konstatering af psykisk chikane, som den pågældende formand havde fastslået […], [var] foretaget på tilfredsstillende vis, og at den fulgte procedure ikke [havde] været behæftet med en åbenbar fejl, der kunne rejse tvivl om lovligheden af afgørelsen om at pålægge en sanktion«.

132 Parlamentets Præsidium baserede således sin afgørelse på en vurdering, der af de grunde, der er anført i præmis 91-114 ovenfor, blev foretaget i strid med princippet om overholdelse af retten til forsvar.

133 Denne afgørelse skal derfor annulleres på grund af tilsidesættelse af dette princip.

4) Konklusion om annullationspåstanden

134 På baggrund af ovenstående betragtninger må det fastslås, uden at det er nødvendigt at undersøge hverken de øvrige klagepunkter i det første anbringende, sagsøgerens øvrige anbringender, sagsøgerens anmodninger om fremlæggelse og anførsel af beviser eller sagsøgerens anmodninger om foranstaltninger med henblik på sagens tilrettelæggelse og bevisoptagelse, at formandens afgørelse om, at der forelå chikane, formandens afgørelse om sanktionen og Parlamentets Præsidiums afgørelse skal annulleres.

C. Påstanden om erstatning af den pålagte disciplinære sanktion med den sanktion, der er fastsat i forretningsordenens artikel 166, stk. 4, litra a)

135 Sagsøgeren har i stævningen subsidiært nedlagt påstand om, at Retten »fastslår, at den pålagte disciplinære sanktion er urimelig og uforholdsmæssig«, og at »den erstattes med den sanktion, der er fastsat i forretningsordenens artikel 166, stk. 4, litra a)«. Den sanktion, der er fastsat i sidstnævnte bestemmelse, er en irettesættelse.

136 Da den i præmis 135 ovenfor nævnte påstand er subsidiær i forhold til annullationspåstanden, som er taget til følge, er det ufornødent at træffe afgørelse om denne påstand.

D. Påstanden om genoprettelse

1. Om erstatningspåstanden

137 Sagsøgeren har i stævningen nedlagt påstand om, at Parlamentet tilpligtes at betale et beløb på 50 000 EUR eller et højere eller mindre beløb, som Retten fastsætter efter billighed for Parlamentets formands og medlemmerne af dets Præsidiums adfærd. Den sanktion, der blev pålagt sagsøgeren, var særlig skadelig på grund af dens uretfærdige karakter, og fordi den blev udbredt af medierne ikke blot i Parlamentet, men også i medlemsstaterne.

138 I replikken har sagsøgeren anført, at hun har lidt tre former for skade, nemlig for det første en økonomisk skade som følge af tabet af dagpenge i tolv dage og som følge af, at hun har måttet nøjes med at modtage bistand fra en enkelt akkrediteret parlamentarisk assistent, for det andet en ikke-økonomisk skade som følge af forringelsen af hendes image som følge af den pålagte sanktions mediemæssige betydning og for det tredje en skade som følge af, at hun blev udelukket fra Femstjernebevægelsen.

139 Parlamentet er af den opfattelse, at denne påstand principalt skal afvises, subsidiært forkastes som ugrundet.

140 I denne henseende bemærkes indledningsvis, at erstatning for den økonomiske skade, der følger af tabet af dagpenge i 12 dage, er en mulig følgevirkning af annullationen af formandens afgørelse om sanktionen og af Parlamentets Præsidiums afgørelse. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det i henhold til artikel 266, stk. 1, TEUF er den institution, fra hvilken den annullerede retsakt hidrører, der har pligt til at gennemføre de til annullationsdommens opfyldelse nødvendige foranstaltninger. Inden for kompetencefordelingen mellem den dømmende og den administrative myndighed tilkommer det den institution, fra hvilken en annulleret retsakt

hidrører, at fastlægge de foranstaltninger, der kræves til opfyldelse af en annullationsdom (jf. dom af 5.9.2014, Éditions Odile Jacob mod Kommissionen, T-471/11, EU:T:2014:739, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis).

141 Hvad dernæst angår den omstændighed, at sagsøgeren har måttet stille sig tilfreds med en enkelt akkrediteret parlamentarisk assistent, bemærkes, at det ikke er ulovligt, at en institution træffer foranstaltninger for at fjerne personer, der klager over chikane, fra den, der beskyldes for chikane.

142 Sagsøgerens øvrige påstande angår erstatning for ikke-økonomisk skade.

143 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at annullation af en ulovlig retsakt ifølge retspraksis i sig selv kan udgøre en passende og principielt tilstrækkelig genoprettelse for den ikke-økonomiske skade, som retsakten kan have forvoldt (dom af 9.7.1987, Hochbaum og Rawes mod Kommissionen, 44/85, 77/85, 294/85 og 295/85, EU:C:1987:348, præmis 22, og af 9.11.2004, Montalto mod Rådet, T-116/03, EU:T:2004:325, præmis 127), medmindre sagsøgeren godtgør at have lidt en ikke-økonomisk skade, der kan adskilles fra den ulovlighed, der danner grundlag for annullationen, og som ikke kan erstattes fuldt ud ved denne annullation (jf. dom af 31.5.2018, Korwin-Mikke mod Parlamentet, T-352/17, EU:T:2018:319, præmis 78).

144 I det foreliggende tilfælde må annullationen af de anfægtede afgørelser anses for tilstrækkelig, så meget desto mere som Rettens afgørelse vedrørende anbringendet om tilsidesættelse af princippet om overholdelse af retten til forsvar ikke foregriber, hvorvidt der var tale om chikane.

145 For fuldstændighedens skyld bemærkes, at sagsøgeren ikke i overensstemmelse med de regler, der finder anvendelse på proceduren for Retten, har meddelt oplysninger, der kan godtgøre Parlamentets ansvar for den påståede ikke-økonomiske skade.

146 Det følger af fast retspraksis, at for at opfylde kravene i procesreglementets artikel 76, litra d), skal en stævning, hvori der nedlægges påstand om erstatning for skade, der hævdes at være forvoldt af en EU-institution, indeholde oplysninger, der gør det muligt at identificere den adfærd, som sagsøgeren bebrejder institutionen, grundene til, at sagsøgeren antager, at der består en årsagsforbindelse mellem adfærden og det tab, sagsøgeren hævder at have lidt, samt karakteren og størrelsen af dette tab (jf. dom af 20.7.2017, ADR Center mod Kommissionen, T-644/14, EU:T:2017:533, præmis 66 og den deri nævnte retspraksis).

147 I det foreliggende tilfælde har sagsøgeren ikke i stævningen angivet, hvori »adfærden hos Parlamentets formand og Præsidiets medlemmer«, der ligger til grund for den ikke-økonomiske skade og årsagsforbindelsen mellem adfærden og skade, består. Sagsøgeren har heller ikke forklaret, hvad hun personligt havde været udsat for.

148 Endvidere fremgår det af procesreglementets artikel 85, stk. 1, at »beviserne fremlægges eller anføres i forbindelse med den første udveksling af processkrifter«.

149 I det foreliggende tilfælde har sagsøgeren ikke fremlagt beviser for sin ikke-økonomiske skade som bilag til stævningen, selv om beviserne ligger forud for stævningen. De forskellige offentliggørelser stammer nemlig fra oktober 2018, og den afgørelse, hvorved hun blev udelukket fra sit parti, er dateret den 31. december 2018.

150 Det fremgår ganske vist af procesreglementets artikel 85, stk. 2, at »[H]ovedparterne […] kan fremlægge eller anføre yderligere beviser til støtte for deres anbringender i replikken og duplikken, forudsat at den forsinkede påberåbelse af beviserne begrundes«.

151 Det må imidlertid konstateres, at sagsøgeren ikke har angivet grundene til, at de beviser, som hun har fremlagt, er blevet fremlagt for sent.

152 Under disse omstændigheder skal erstatningspåstanden forkastes.

2. De øvrige genoprettelseskrav

153 I stævningens punkt 63 har sagsøgeren nedlagt påstand om, at Retten »tilpligter Parlamentet at træffe genoprettende foranstaltninger, der består i […] meddelelse af den afgørelse, der blev truffet på Parlamentets plenarmøde […] og i meddelelse af oplysningerne til de vigtigste informationsenheder, ved hjælp af og for Parlamentets regning […], samt al markedsføring, der er egnet til at genskabe agtelsen i offentligheden af sagsøgeren«. Sagsøgeren har endvidere i stævningens påstande nedlagt påstand om, at Retten pålægger formanden at bekendtgøre oplysningen om genoprettelsen på et plenarmøde.

154 Som Parlamentet har fremhævet, kan Unionens retsinstanser ikke uden at gribe ind i den administrative myndigheds beføjelser udstede påbud til en EU-institution eller et EU-organ (jf. i denne retning dom af 15.1.2019, HJ mod EMA, T-881/16, ikke trykt i Sml., EU:T:2019:5, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

155 Ifølge retspraksis fører dette princip ikke alene til, at påstande nedlagt under et annullationssøgsmål om, at det pålægges den sagsøgte institution eller det sagsøgte organ at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige til opfyldelse af en annullationsdom, forkastes som følge af Rettens inkompetence, men finder i princippet ligeledes anvendelse på et erstatningssøgsmål, hvorunder en sagsøger har nedlagt påstand om, at en institution tilpligtes at træffe bestemte foranstaltninger med henblik på at erstatte det påståede tab (jf. i denne retning dom af 15.1.2019, HJ mod EMA, T-881/16, ikke trykt i Sml., EU:T:2019:5, præmis 26 og den deri nævnte retspraksis).

156 Påstanden om genoprettelse bestående i »meddelelse af afgørelsen truffet på Parlamentets plenarmøde […] og i meddelelse af oplysninger til de vigtigste informationsenheder, ved hjælp af og for Parlamentets regning […] samt al markedsføring, der er egnet til at genskabe sagsøgerens agtelse i offentligheden«, kan derfor ikke tages til følge.

IV. Sagsomkostninger

157 I henhold til procesreglementets artikel 134, stk. 1, pålægges det den tabende part at betale sagsomkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom.

158 Ifølge procesreglementets artikel 134, stk. 2, træffer Retten, hvis der er flere tabende parter, afgørelse om omkostningernes fordeling.

159 I henhold til procesreglementets artikel 135 kan Retten, når det er påkrævet af rimelighedshensyn, beslutte, at en part, der taber sagen, ud over sine egne omkostninger alene skal betale en brøkdel af modpartens omkostninger, eller at parten slet ikke skal afholde disse.

160 I det foreliggende tilfælde kræver billighedshensyn, at Parlamentet, selv om sagsøgerens erstatningspåstand er blevet forkastet, pålægges at bære alle sine egne omkostninger og betale sagsøgerens omkostninger, eftersom Parlamentet i det væsentlige har tabt sagen.

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

Retten (Fjerde udvidede Afdeling):

1) **Europa-Parlamentets formands afgørelse af 2. oktober 2018, hvorved Giulia Mois adfærd over for to akkrediterede parlamentariske assistenter blev kvalificeret som psykisk chikane, Parlamentets formands afgørelse af 2. oktober 2018, hvorved Giulia Moi som sanktion for sin adfærd over for to af sine parlamentariske assistenter, der blev kvalificeret som psykisk chikane, mistede sine dagpenge i en periode på 12 dage og Parlamentets Præsidiums afgørelse af 12. november 2018 angående klagen indgivet af Giulia Moi den 16. oktober 2018 i henhold til artikel 167 i parlamentets forretningsorden annulleres.**

2) **I øvrigt frifindes Europa-Parlamentet.**

3) **Parlamentet betaler sagsomkostningerne.**

Gervasoni Madise Nihoul

Frendo Martín y Pérez de Nanclares

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 3. februar 2021.

Underskrifter